

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
РАДА ПО ВИВЧЕННЮ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ УКРАЇНИ

БОЯРКО ІРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК 339.94 : 330.341.1 (043)

**РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО
ПРИКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
(на прикладі Сумської області)**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил
і регіональна економіка

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному вищому закладі «Українська академія банківської справи Національного банку України».

Науковий керівник доктор економічних наук, професор **Єпіфанов Анатолій Олександрович**, Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», ректор

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Дубницький Володимир Іванович**, Приватний вищий навчальний заклад «Донецький економіко-гуманітарний інститут», проректор з наукової роботи

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник **Пилипів Віталій Володимирович**, Рада по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України, провідний науковий співробітник

Захист відбудеться “26” січня 2009 р. об 11 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.160.01 Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60.

Автореферат розісланий “___” грудня 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. В. Левковська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Вичерпання чинників екстенсивного економічного зростання обумовлює посилення уваги до пошуку нових форм прискорення економічної динаміки, адекватних сучасним тенденціям світової економіки. В умовах інтенсифікації процесів науково-технічного розвитку і підвищення впливу інновацій на сучасний і перспективний стан світової системи господарювання жодна країна не спроможна успішно розвиватися поза широким міжнародним співробітництвом. При цьому акценти у розгортанні такої взаємодії країн змістилися на міжрегіональний рівень, що особливо яскраво виявляється на терені сучасного європейського економічного простору.

Зазначені аспекти обумовлюють підвищення наукового інтересу до проблеми ефективної організації співробітництва прикордонних регіонів, важливою складовою якого нині є спільна науково-технічна та інноваційна діяльність.

Методологічним проблемам регіонального співробітництва та взаємовідносин прикордонних територій присвячені наукові праці вітчизняних вчених: О. Алимова, В. Андрійчука, П. Беленького, С. Будкіна, В. Герич, А. Голікова, М. Гонака, О. Гонти, М. Долішнього, В. Дубницького, А. Єпіфанова, П. Луцишина, Н. Луцишин, Ю. Макогона, Н. Мікули, М. Мінченка, А. Мокія, В. Пили, І. Сала, Л. Чернюк, О. Чмир та інших. Загальний аналіз організаційної структури та діяльності єврорегіонів зроблений експертами З. Бройде, Є. Кіш, М. Лендел, І. Студенніковим.

Високо оцінюючи їх науковий доробок, представлений достатньо репрезентативним теоретичним та емпіричним матеріалом, слід зауважити, що до цього часу немає прийнятного підходу до обґрунтування та побудови організаційно-економічного механізму прикордонної співпраці, заснованої на інноваційній моделі функціонування господарського комплексу регіонів. Розбудова економіки прикордонних територій на інноваційному підґрунті потребує чіткого визначення змісту процесу інноваційно-орієнтованого розвитку прикордонного співробітництва, його мети, стратегічних напрямів і механізмів реалізації; розробки та впровадження системи заходів з підтримки інноваційної діяльності, а також формування організаційно-управлінської інфраструктури, здатних надати новий імпульс економічного зростання та підвищення соціально-економічної ефективності.

Це обумовило вибір теми дослідження, її актуальність, практичну спрямованість і окреслило основне коло дослідницьких питань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові результати, теоретичні положення і висновки дослідження було використано при виконанні науково-дослідної теми Української академії банківської справи НБУ “Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні” (номер державної реєстрації 0102U006965), «Розробка методики фінансово-економічного моніторингу регіонального розвитку», «Організаційно-методичні засади забезпечення ефективного інноваційно-орієнтованого розвитку співробітництва прикордонних регіонів», у межах яких викладені пропозиції

автора щодо банківського моніторингу міжрегіональних прикордонних взаємодій, комплексної оцінки ефективності співробітництва прикордонних регіонів, економіко-організаційного забезпечення розвитку прикордонного співробітництва.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є науково-теоретичне обґрунтування та поглиблення основних організаційно-економічних положень, розробка практичних рекомендацій щодо розвитку інноваційно-орієнтованого співробітництва прикордонних регіонів. Досягнення зазначеної мети зумовило постановку наступних завдань:

- визначити зміст прикордонного співробітництва та його місце в системі транскордонних зв'язків регіонів;
- визначити видову структуру та організаційні форми реалізації прикордонного економічного співробітництва;
- розкрити сутність і організаційно-функціональний зміст механізму інноваційно-орієнтованого розвитку співробітництва прикордонних регіонів;
- провести системний аналіз світової практики та досвіду регіонів України з організації прикордонного співробітництва і визначити напрями його застосування в північно-східних регіонах країни;
- провести аналіз передумов розвитку прикордонного співробітництва в умовах ринкової трансформації територіальних соціально-економічних систем північно-східних регіонів України;
- обґрунтувати напрями інноваційно-орієнтованого співробітництва регіону з суміжними прикордонними територіями Російської Федерації;
- удосконалити пропозиції щодо створення організаційно-управлінської структури розвитку інноваційно-орієнтованого співробітництва прикордонних регіонів;
- розробити науково-методичні підходи щодо комплексної оцінки ефективності співробітництва прикордонних регіонів, формування та розподілу міжрегіональних фондів фінансування програм прикордонного співробітництва, які б враховували інноваційну спрямованість і пріоритетні напрями такої співпраці.

Об'єктом дослідження є процеси взаємодії в межах суспільно-територіальної системи Сумської області України та суміжних з нею прикордонних регіонів Російської Федерації.

Предметом дослідження є теоретико-методолгічні засади розвитку інноваційно-орієнтованого співробітництва прикордонних регіонів.

Методи дослідження. Вирішення обраної науково-практичної проблеми базується на загальнонаукових принципах проведення комплексних наукових досліджень, класичних положеннях сучасної економічної теорії, регіональної економіки, теорії управління. Для досягнення поставленої мети в дисертаційній роботі в основному використовувались такі методи: системного підходу, структурного аналізу та логічного синтезу – для розкриття значення співробітництва прикордонних регіонів у активізації зовнішньоекономічних зв'язків країни, а також обґрунтування соціально-економічної сутності інноваційно-орієнтованого розвитку співробітництва прикордонних регіонів,

визначення системи факторів та передумов його налагодження; діалектичний і причинно-наслідкових зв'язків – для формування організаційно-функціонального механізму інноваційно-орієнтованого розвитку співробітництва прикордонних регіонів; математико-статистичні і статистико-аналітичні методи – для виявлення тенденцій розвитку міжрегіонального співробітництва досліджуваної суспільно-територіальної системи і розробки методики оцінки ефективності взаємодії прикордонних регіонів, механізмів розподілу спільних фондів фінансових ресурсів прикордонних регіонів; наукової абстракції – для поглиблення методологічних засад регулювання розвитку інноваційно-орієнтованого співробітництва прикордонних регіонів, розробки напрямів інноваційно-орієнтованого співробітництва регіону з суміжними прикордонними територіями, удосконалення пропозицій щодо створення організаційно-управлінської структури розвитку інноваційно-орієнтованого співробітництва прикордонних регіонів. Пропоновані науково-методичні підходи щодо оптимізації фінансування проектів співробітництва побудовані на застосуванні методів динамічного програмування.

Інформаційною базою дослідження є офіційні дані Державного комітету статистики України, Державної митної служби України і їх територіальних органів, а також матеріали з комп'ютерної мережі Інтернет. В роботі використані нормативні документи міжнародного права та законодавства України, що регулюють зовнішні економічні зв'язки, транскордонне співробітництво, порядок створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон (СЕЗ), промислово-фінансових груп, науково-технічну, інноваційну та інвестиційну діяльність, а також публікації українських та зарубіжних авторів з питань міжнародного міжрегіонального співробітництва, економіки і управління науково-технічним прогресом.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна полягає у теоретичному узагальненні та обґрунтуванні методологічних засад, методичних підходів і розробці прикладних рішень формування механізму інноваційно-орієнтованого розвитку співробітництва прикордонних регіонів України як складової соціально-економічних передумов їх партнерського входження у світові господарські зв'язки. Вона розкривається в таких основних теоретичних та методологічних результатах дисертаційного дослідження.

Вперше:

- обґрунтовано і запропоновано розроблені науково-методологічні підходи до комплексної оцінки ефективності прикордонного співробітництва, які, на відміну від існуючих, передбачають оцінку рівня збалансованості прикордонних міжрегіональних взаємодій;

Удосконалено:

- сутність поняття прикордонного співробітництва, в якому, порівняно з існуючими, підкреслюється якісна відмінність цієї форми зв'язків між суб'єктами економічної діяльності різних регіонів від транскордонної за функціональним наповненням (створення умов для залучення всіх територій сусідніх держав до спільного вирішення соціально-економічних проблем) та просторовою зоною охоплення (тільки прикордонні території);

- класифікацію регіонів за рахунок введення нового їх виду – “прикордонний мезорегіон”, який являє собою локалізовану виключно в прикордонні просторову концентрацію інтенсивних взаємин між територіальними громадами декількох суміжних прикордонних регіонів сусідніх країн в особі юридичних та фізичних осіб, громадських організацій. Запропоноване поняття відрізняється від існуючих тим, що дозволяє відокремити просторову зону здійснення прикордонної співпраці в дослідженнях транскордонних міжрегіональних відносин;

- принципову схему механізму інноваційно-орієнтованого розвитку прикордонного співробітництва як системи функціонального поєднання організаційно-економічних форм та методів управління процесами прикордонної міжрегіональної співпраці, спрямованої на активізацію спільної науково-технічної та інноваційної діяльності;

- систему факторів розвитку прикордонного співробітництва шляхом їх диференціації за рівнями виникнення (макрорівень, внутрішньорегіональний, мікрорівень) та характером впливу на інноваційність регіональної економіки (транскордонні (міжрегіональні) та прикордонні (регіональні));

- науково-методичні підходи визначення частки участі спільного фонду транскордонного регіону, що дозволяє здійснювати мотиваційне управління процесами розподілу спільних фінансових ресурсів прикордонних регіонів за критерієм відповідності пріоритетним напрямкам розвитку транскордонного простору;

- науково-методологічні підходи щодо розподілу спільних фінансових фондів транскордонних регіонів в процесі формування проектів програми прикордонного співробітництва, що на відміну від наявних враховує бюджетні обмеження, територіальні та міжтериторіальні ефекти від їх реалізації.

Набули подальшого розвитку:

- пропозиції щодо формування і функціонування єврорегіональної організаційної структури як основи забезпечення інноваційно-орієнтованого розвитку прикордонного співробітництва;

- практичні рекомендації щодо формування і управління кластерними утвореннями, регіональними інститутами підтримки малого і середнього бізнесу як елементів формування інноваційної моделі розвитку прикордонного мезорегіону.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертаційній роботі теоретичні положення, методичні підходи та практичні рекомендації щодо формування механізмів інноваційно-орієнтованого розвитку прикордонного співробітництва, формування і розподілу спільних між територіальних фондів фінансових ресурсів, оцінки ефективності взаємодії прикордонних регіонів, створення прикордонних зон трансферу технологій через систему організаційно-економічних заходів залучення суб’єктів господарювання в транснаціональні кластерні схеми коопераційно-інтеграційних міжфірмових зв’язків можуть бути використані при формуванні нової зовнішньоекономічної політики України, в економіко-аналітичній і прогностичній роботі державних і регіональних органів управління. Вони знайшли застосування при розробці комплексної

програми прикордонного співробітництва Сумської області з відповідними регіонами Російської Федерації (довідка №03-03/945 від 04.05.2006 р.), у навчальному процесі та науково-дослідній роботі Української академії банківської справи НБУ (довідка №20-06/2507 від 04.03.2006 р.)

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною працею, в якій викладено авторський підхід до вирішення наукового завдання організаційно-економічного забезпечення ефективного розвитку співробітництва прикордонних регіонів, орієнтованого на активізацію спільної науково-дослідної та інноваційної діяльності. Наукові результати, теоретичні положення і практичні рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ідеї та висновки, що належать дисертанту.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження доповідались і обговорювались на міжнародній науково-практичній конференції “Транскордонне співробітництво в період трансформації економіки” (м. Львів – Ярослав, 18 – 19 жовтня 2002 р.); міжнародній науково-практичній конференції “Регіон: 2003: стратегія оптимального розвитку” (м. Харків, 22 – 25 квітня 2003 р.); на всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів України» (м. Донецьк – Мелекіно, 9 – 10 вересня 2002 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції “Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України” (м. Суми, 2003, 2005, 2006 р.р.), а також всеукраїнській науковій конференції “Проблеми організації і управління економікою регіону в умовах самоврядування” (м. Івано-Франківськ, 7 – 9 жовтня 2004 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 13 наукових праць загальним обсягом 5,5 друк. арк., в тому числі особисто автору належить 4,0 друк. арк.

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертаційної роботи становить 223 сторінок комп’ютерного тексту, який містить 25 таблиць, 22 рисунки, із загальної кількості яких 3 займають всю площу сторінки, 8 додатків, розміщених на 13 сторінках. Список використаних джерел із 198 найменувань викладено на 23 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі “**Теоретичне обґрунтування інноваційно-орієнтованого розвитку співробітництва прикордонних регіонів**” викладено концептуальні положення формування механізму управління інноваційно-орієнтованим розвитком прикордонної співпраці, зокрема, проведено аналітичне обґрунтування його сутності і організаційно-функціонального змісту, визначені основні наукові категорії досліджуваної проблематики, проведено аналіз сучасних моделей організації і загальносвітових тенденцій розвитку міжрегіональних прикордонних взаємодій.

Вимоги сьогодення щодо активізації науково-технічної та інноваційної співпраці обумовлюють потребу виокремлення в структурі господарського механізму функціонування української економіки механізму інноваційно-орієнтованого розвитку співробітництва прикордонних регіонів. Інноваційно-орієнтований розвиток співробітництва прикордонних регіонів – це комплексна характеристика динаміки мезорегіональної економічної системи, заснованої на постійному збільшенні реальних обсягів валового регіонального продукту завдяки синергетичному об'єднанню ресурсів співпрацюючих регіонів, залученню спільних інтенсивних факторів росту на базі впровадження якісно нових технічних, технологічних, управлінських тощо рішень.

Принципова модель функціонування механізму інноваційно-орієнтованого розвитку співробітництва прикордонних регіонів у вигляді замкненої системи управління, що охоплює такі структурно-функціональні підсистеми, як програмно-цільове планування, організація, контроль та регулювання, наведена на рис. 1.

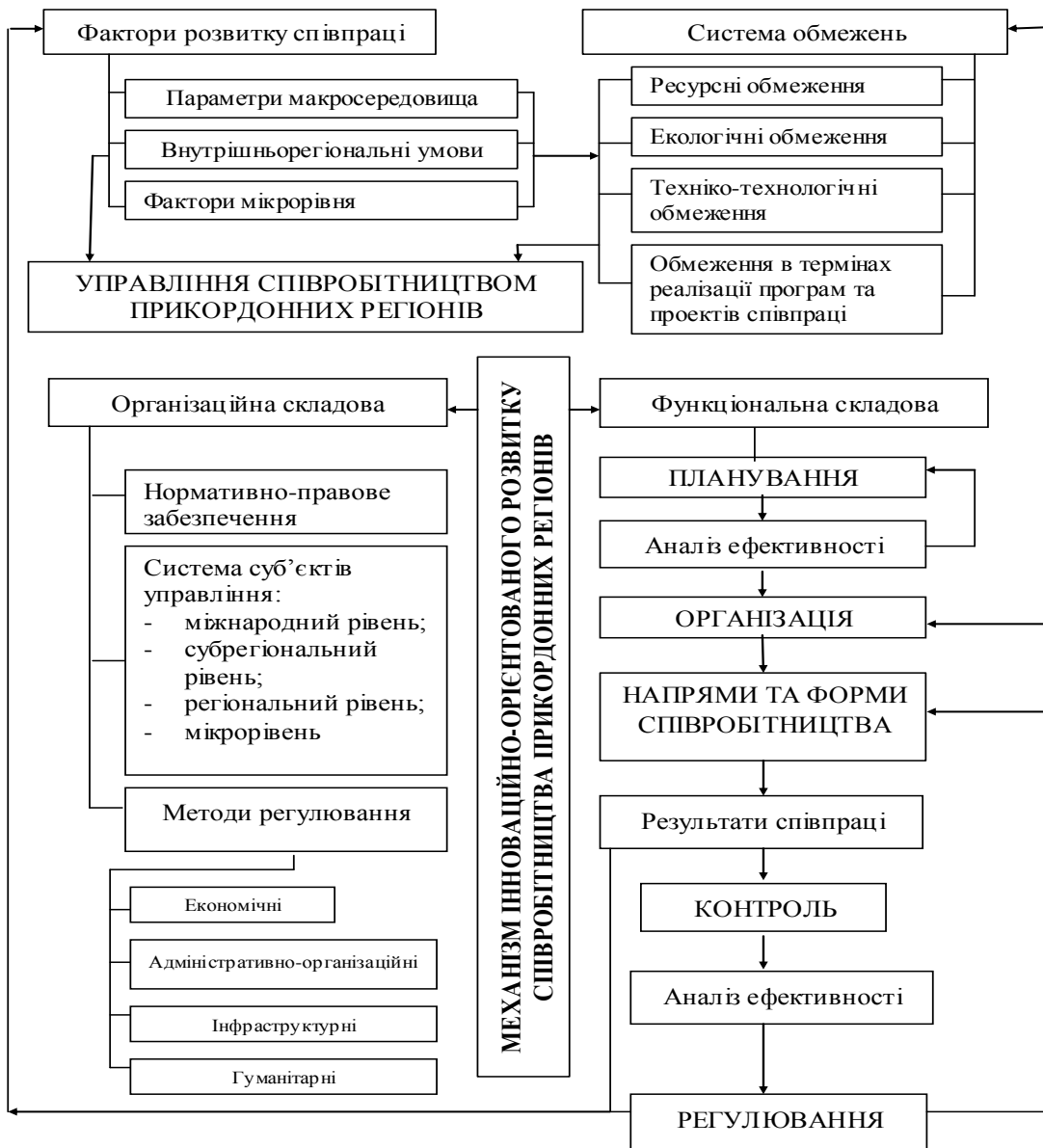

Рис. 1. Функціонування механізму інноваційно-орієнтованого розвитку співробітництва прикордонних регіонів

Даний механізм є системною сукупністю організаційно-економічних форм і методів регулювання соціально-економічних виробничих відносин, які виникають між пов'язаними секторами господарських комплексів суспільно-територіальних систем суміжних регіонів прилеглих країн в умовах прикордонної міжрегіональної співпраці, спрямованої на активізацію спільної науково-технічної та інноваційної діяльності. Його основні завдання – збалансоване регулювання міжрегіональних взаємозв'язків прикордонних територій для забезпечення стабільного і ефективного функціонування відповідних територіальних господарських комплексів, досягнення ними стійкого гармонійного розвитку та підвищення життєвого рівня населення на основі провадження інноваційної моделі функціонування економіки регіонів.

Результати проведеного нами дослідження дозволяють висунути пропозицію щодо розмежування в сучасних умовах прикордонної і транскордонної міжрегіональної співпраці за ознакою територіальної локалізації. На нашу думку, прикордонне співробітництво – це система зв'язків та відносин, що мають місце між суб'єктами економічної діяльності, які розміщуються виключно на прилеглих прикордонних територіях декількох держав. В свою чергу, оскільки в сучасній практиці міжнародних відносин термін “транскордонне співробітництво” має переважно геополітичне значення, то він є більш широким, і, крім безпосередньо прикордонної співпраці, охоплює відносини, що виникають також і між неприкордонними регіонами суміжних країн за умови обов'язкової участі в них, прямої або посередницької, прикордонних територій відповідного геопростору.

У роботі нами пропонується для означення просторової локалізації прикордонного співробітництва у складі транскордонного застосовувати термін “прикордонний мезорегіон”, який можна визначити як локалізовану виключно в прикордонні просторову концентрацію інтенсивних взаємин між територіальними громадами декількох прикордонних регіонів сусідніх країн в особі юридичних та фізичних осіб, громадських організацій.

За результатами аналізу теоретичних положень управління просторовими об'єктами та практики сучасної європейської регіональної політики нами сформована узагальнююча система принципів забезпечення цілеспрямованого впливу на розвиток прикордонних мезорегіонів, серед яких базовими є: рівність всіх суб'єктів прикордонної співпраці, просторова диференціація, досягнення паритету інтересів, досягнення ефективних структур, взаємна узгодженість процесів планування, організації, контролю та регулювання; раціональне поєднання державного регулювання і ринкової саморегуляції, гнучкість управління, комплексність і максимальна ефективність міжрегіональних взаємодій.

У дисертаційній роботі охарактеризовано сучасні організаційні моделі прикордонного співробітництва, що розрізняються за змістом та превалюючою формою міжрегіональних контактів (СЄЗ або єврорегіон) – північноамериканська, азіатська, європейська. Проведений нами аналіз практики їх застосування в Україні з врахуванням сучасних реалій європейського соціально-економічного простору засвідчив необхідність обрання єврорегіональної моделі у якості базової для організаційного оформлення механізму інноваційно-орієнтованого

розвитку співробітництва прикордонних регіонів. Вона підлягає перегляду та вдосконаленню з метою максимального врахування специфіки взаємин регіонів україно-російського прикордоння, обумовленої характером генезису політико-правових, гуманітарних та соціально-економічних контактів. У роботі конкретизовано особливості формування і функціонування єврорегіональної форми організації співробітництва, виділені її сутнісні ознаки – геопросторова (локалізація в прикордонних регіонах Європи, що мають спільний кордон) політико-правова (форма організації міждержавних міжрегіональних відносин без створення нових адміністративно-територіальних утворень) і проблемна-орієнтованість.

Найбільший інтерес для теоретико-методичного обґрунтування інноваційного розвитку прикордонних регіонів, на нашу думку, становить група так званих динамічних теорій (теорія полюсів зростання, теорія дифузії нововведень, теорія кластерів). Вони передбачають існування певної циклічності, що сприяє виникненню, посиленню і нівелюванню нерівномірності соціально-економічного розвитку просторових утворень різного масштабу, формуванню адекватної вимогам сучасності галузевої спеціалізації регіону.

З врахуванням перспектив ініційованих Європейським Співтовариством (ЄС) процесів створення спільного Європейського дослідницького простору (ERA) одним із напрямів забезпечення інноваційно-орієнтованого розвитку прикордонного співробітництва є перехід до комплексних інтегрованих програм і проектів інноваційно-технологічного розвитку, формування транснаціональних, регіональних і локальних інноваційних кластерних мереж на основі міжрегіональної спільності економічних, фінансових, соціальних й екологічних інтересів та пріоритетів галузевого розвитку.

У другому розділі дисертаційної роботи **“Основні передумови розвитку прикордонного співробітництва в умовах ринкової трансформації соціально-економічних систем регіонів України”** надана систематизація та класифікація факторів інноваційно-орієнтованого розвитку прикордонного співробітництва; проаналізовано передумови його активізації в умовах північно-східних регіонів України, з акцентом на Сумській області, досліджено нормативно-правову базу регулювання міжнародних міжрегіональних відносин в Україні.

Існуюча нормативно-правова база демонструє низький рівень врегулювання проблем прикордонної взаємодії, відсутність дієвих організаційно-правових механізмів її забезпечення. Вважаємо доцільним ввести в діюче законодавство положення, які відображають особливості правового статусу прикордонних областей в сфері регіонального співробітництва.

Зіставлення регіональних показників валового випуску продукції у розрахунку на одну особу з середніми по Україні та країнах ЄС вказує на те, що група північно-східних прикордонних регіонів, до кола яких нами віднесено Донецьку, Луганську, Сумську та Харківську області, має вищі серед інших груп прикордонних регіонів їх значення. Для даних регіонів, у яких проживає близько 24% населення України, цей показник становив 3524,5 дол. США, що на 70,5 дол. США вище середнього по країні рівня але становить 18,3% від

рівня середнього для регіонів країн ЄС. Досліджувані регіони України, на нашу думку, мають реальну перспективу для реалізації інноваційної стратегії розвитку, оскільки основу виробничого потенціалу даних регіонів складає промислове виробництво, в якому традиційно інтенсивно відбуваються інноваційні перетворення. В середньому частка промисловості в структурі валової доданої вартості, генерованої економікою даної групи регіонів, становить близько 45%.

Представлений в нашій роботі аналіз стану і динаміки розвитку територіально-виробничого комплексу Сумського регіону дозволив зробити висновок, що втрата ринків збуту сусідніх держав, розірвання налагоджених коопераційно-виробничих зв'язків поряд із загальними ускладненнями ринкових трансформаційних процесів, викликали значне падіння виробництва та реалізації майже в усіх сферах господарства регіону. Найбільш виражено кризові явища спостерігаються в галузях спеціалізації досліджуваного прикордонного регіону, що, на нашу думку, зумовлено руйнацією сталої системи виробничої кооперації України та Росії.

За результатами аналізу встановлено, що сучасні інноваційні процеси в досліджуваному прикордонні не забезпечують потреби його інтенсивного розвитку в довгостроковій перспективі через низку негативних тенденцій, серед яких: старіння наукових кадрів; низька інноваційна активність підприємств; низький рівень залучення малого та середнього бізнесу в регіональні інноваційні процеси, недостатній рівень фінансування та незадовільна структура інноваційних витрат; відсутність дієвих механізмів комерціалізації результатів завершених науково-технічних розробок та передачі їх до сфери виробництва; відсутність сформованої інноваційної інфраструктури. На їх усунення має бути спрямована регіональна політика інноваційно-орієнтованого розвитку співробітництва прикордонних регіонів і відповідний механізм її реалізації. Стратегічним завданням такої політики, на нашу думку, має бути створення прикордонної зони міжнародного трансферу технологій.

Здійснене нами ретроспективне дослідження зовнішньоекономічних зв'язків регіонів як основи функціонування міжрегіонального інноваційно-орієнтованого прикордонного простору показало, що не використаними резервами соціально-економічного розвитку східного прикордоння країни залишаються конкурентні переваги "прикордонності", засновані на синергетичних ефектах взаємодії. Свідченням низького залучення прикордонних регіонів до системи міжнародного поділу праці є їх низька питома експортна активність. У Сумській області вона є найнижчою (0,0323%) серед досліджуваних регіонів, для яких у середньому даний коефіцієнт дорівнює 0,3233%, що є найвищим значенням для прикордонних регіонів країни, але майже в 10 разів нижчим за оптимальний рівень (3,7% при рівномірному за територіями експортному навантажені).

Північно-східні регіони України мають низький рівень відкритості своїх територіальних господарчих систем (табл. 1): середній коефіцієнт відкритості регіональної економіки за групою становить 8,8% при визначеному експертами оптимальному значенні 25-30%. Низькі темпи росту експортних поставок

північно-східними регіонами (в середньому близько 5%), на нашу думку, можуть бути ознакою вичерпання наявних потенціалів нарощування торгівлі за рахунок використання традиційних її видів і необхідності пошуку нових форм реалізації зовнішньоекономічних зв'язків, у тому числі прикордонних міжрегіональних, на основі високотехнологічної інноваційної моделі розвитку експортного потенціалу.

Таблиця 1

**Розрахунок коефіцієнту відкритості регіональних господарчих систем
північно-східних регіонів України**

Область	Середні показники за 1998-2006 рр.				
	Зовнішній оборот товарів, млн. дол.	Зовнішній оборот послуг, млн. дол.	Оборот прямих іноземних інвестицій, млн. дол.	Внесок регіону у валовий внутрішній продукт країни, млн. дол.	Коефіцієнт відкритості регіональної економіки, %
Донецька	3857,1	184,8	322,6	10481,0	10,9
Луганська	1152,3	32,5	30,4	3844,1	7,8
Сумська	370,6	41,4	130,35	1281,6	6,9
Харківська	1022,6	39,9	234,5	3023,3	6,2
В середньому за групою	1600,6	74,6	179,5	4657,5	8,8

Джерело: розраховано за статистичними даними.

В третьому розділі дисертаційної роботи **“Організаційно-методичні засади забезпечення ефективного інноваційно-орієнтованого розвитку співробітництва прикордонних регіонів”** наведені пропозиції щодо єврорегіонального оформлення організаційної підсистеми механізму інноваційно-орієнтованого розвитку прикордонної співпраці, розроблено науково-методичні підходи оцінки її комплексної ефективності і рівня збалансованості, визначені шляхи підвищення ефективності економічних взаємин прикордонних регіонів на основі розвитку коопераційно-інтеграційних зв'язків мікрорівневих суб'єктів господарювання в транскордонних кластерних галузевих утвореннях.

З врахуванням світової, насамперед європейської практики нами розроблені рекомендації щодо організаційної структури інноваційно-орієнтованого прикордонного мезорегіону (рис. 2). В ній передбачено такі специфічні структурні підрозділи інноваційної спрямованості:

- робочі групи з мезорегіонального економічного співробітництва, з науково-технічного і інноваційного співробітництва, з соціально-гуманітарних контактів і з екологічного розвитку та безпеки для проблемно-орієнтованого вирішення практичних питань розробки та впровадження планів та проектів прикордонної співпраці;

- координатора міжгалузевих взаємодій та інфраструктурного забезпечення в інноваційній діяльності з метою досягнення взаємної узгодженості в роботі груп з міжрегіонального економічного співробітництва і з науково-технічного та інноваційного співробітництва;

– Міжрегіонального центру інформаційного забезпечення з метою акумулювання та узагальнення економічної, соціальної, науково-технічної, екологічної інформації, який в перспективі може стати елементом транснаціональної інноваційно-інформаційної мережі Європи. В його складі передбачено виділити спеціалізований Сектор моніторингу соціально-економічного розвитку і Фонд інновацій та науково-технічних взаємодій;

– спеціалізована небанківська інноваційна фінансово-кредитна установа – спільний інноваційний фонд прикордонних регіонів для здійснення фінансової підтримки міжрегіональних інноваційних програм.

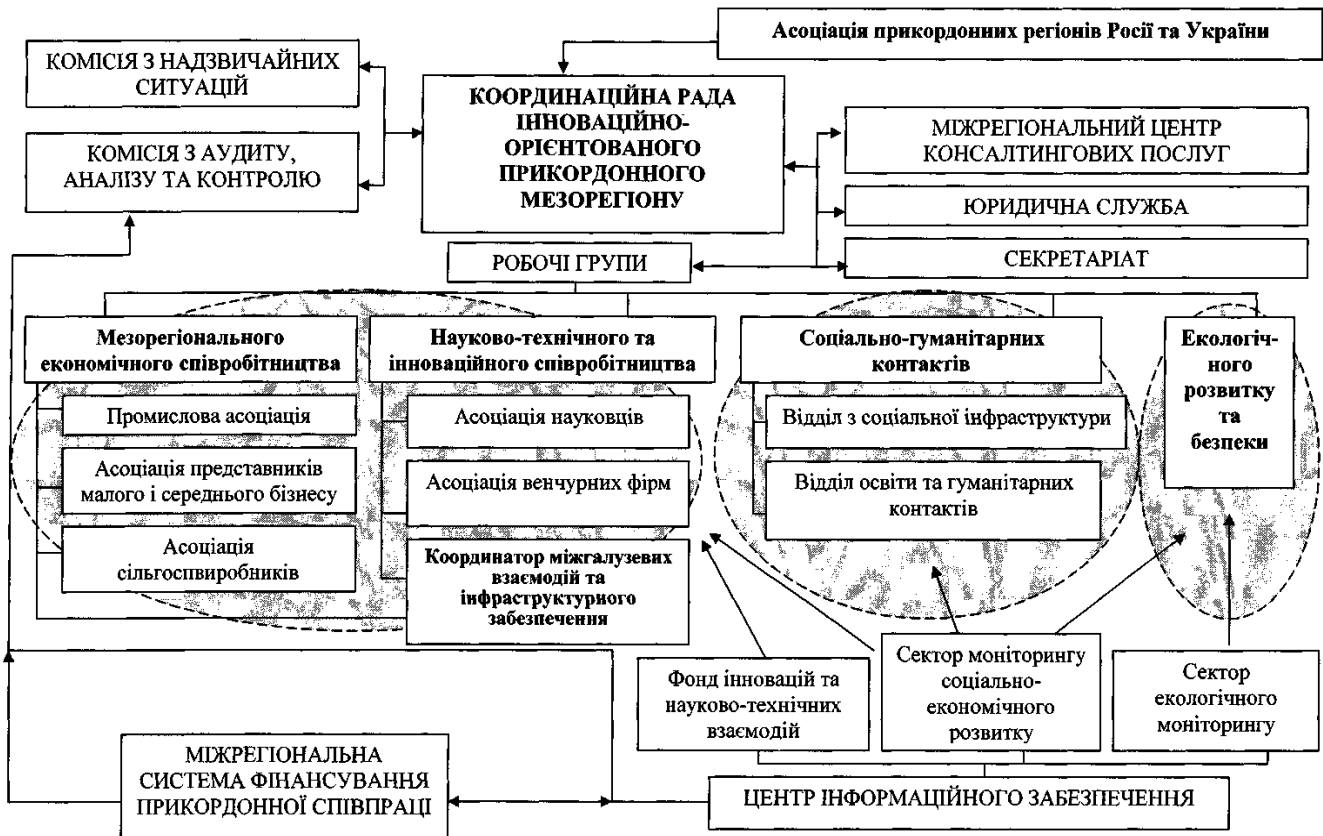

Рис. 2. Проект організаційної структури інноваційно-орієнтованого прикордонного мезорегіону

Нами зауважено, що одним з напрямів забезпечення ефективності прикордонних зв'язків є застосування кластерного підходу як форми інтеграції малих, середніх і великих підприємств у створенні системи науково-технічних та виробничо-коопераційних взаємовідносин між суб'єктами господарювання прикордоння. Формування кластерів у промисловому виробництві прикордонного мезорегіону, на наш погляд, являє собою ітеративний і багатоетапний процес, в якому активна роль відводиться єврорегіональним органам управління. На початковій стадії розробляється загальна концепція, визначаються цілі й завдання кластеризації, пріоритетні зони та напрями розвитку наукоємних виробництв. Даний процес підтримується Асоціацією прикордонних регіонів України та Росії, відповідними галузевими міністерствами національних економічних систем. Другою стадією є підготовка

програми формування й розвитку міжрегіонального кластеру, в якій керівні функції виконують органи місцевого управління, місцеві громади в особі єврорегіональних інститутів. Затвердження програми кластерного розвитку як взаємоузгодженого бачення майбутнього кластера, що враховує рівень доцільності подібних змін в організаційній структурі регіонального виробництва, відповідності положенням державних стратегій розвитку, має здійснюватися на засіданні Координаційної ради єврорегіону. Четвертий етап формування мезорегіональних кластерних утворень, на нашу думку, полягає в безпосередній практичній підтримці їх розвитку центральними і регіональними органами влади. При цьому допомога повинна проявлятися переважно в непрямих методах підтримки, наприклад, інфраструктурному забезпеченні та технічному сприянні.

Комплексну реалізацію функцій управління та координації роботи системи прикордонних мезорегіональних кластерів непрямыми методами регулювання доцільно покласти на спеціалізовані асоціативні громадські органи єврорегіону, представлені міжрегіональним центром консалтингових послуг, координаційним центром міжгалузевих взаємодій та інфраструктурного забезпечення і робочими групами.

Розподіл спільних транскордонних фондів фінансових ресурсів передбачає застосування системи стимулювання прикордонних територій єврорегіональними структурами до включення в програму розвитку транскордонного простору проектів, що відповідають означеним в його стратегії пріоритетним напрямкам. Дана система стимулювання, за нашими пропозиціями, містить такі базові елементи: 1) повне фінансування проекту програми із спільного фонду транскордонного регіону можливе лише у випадку повної відповідності всіх проектів у її складі пріоритетам, означеним у стратегії розвитку єврорегіону; 2) для тих проектів, які не повністю відповідають встановленим пріоритетам, існує можливість їх часткового фінансування із спільного фонду та додаткового інвестування тими прикордонними територіями у складі єврорегіону, які отримують певний економічний ефект від реалізації даного проекту. При цьому розподіл цієї суми територіального фінансування між регіонами здійснюється пропорційно їх частці отримуваних ними вигід в загальному ефекті від реалізації даного проекту співробітництва.

Для визначення рівня відповідності проектів пріоритетам розвитку рекомендується використовувати метод експертної оцінки шляхом попарного порівняння показників. Рівень коефіцієнта відповідності проектів пріоритетам розвитку рекомендуємо застосовувати і як критерій максимальної частки участі спільного фонду фінансових ресурсів транскордонного регіону в його фінансуванні.

Для розв'язання завдань оптимального розподілу спільних фондів регіонів у процесі фінансування програм прикордонного співробітництва пропонується використовувати метод динамічного програмування. „Відсів” неефективних комбінацій проектів програми прикордонного співробітництва здійснюється на підставі бюджетного обмеження та шляхом порівняння додаткових критеріїв оптимізації – ефективності портфелю проектів

транскордонного регіону в цілому та кожного прикордонного регіону у його складі.

У роботі зауважено, що вагомою складовою механізму інноваційно-орієнтованого розвитку прикордонного співробітництва є оцінка його ефективності.

Узагальнюючим показником комплексної оцінки ефективності прикордонного співробітництва для окремого регіону може слугувати синтетичний індекс, побудований на основі стандартизованих значень індикаторів стану прикордонної території. Серед них, крім традиційних у практиці оцінки функціонування регіональної економіки показників (валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, доходи населення на одну особу, рівень безробіття, забезпеченість населення послугами соціальної сфери, частка власних доходів бюджету регіону в його повних витратах, коефіцієнт інтенсивності міграційних процесів), нами пропонується враховувати і специфічні для прикордонних регіонів:

– частка введення в дію основних фондів виробничого призначення та соціальної сфери, що забезпечена іноземними інвестиціями в межах прикордонного співробітництва, яка визначається за формулою:

$$U_6 = \frac{ICBC_x^t + ICBC_y^t}{\Delta K_x^t + \Delta K_y^t}, \quad (1)$$

де $ICBC_x^t$, $ICBC_y^t$ – інвестиції, які надійшли в межах прикордонного співробітництва, відповідно у виробничій та соціальній сферах;

ΔK_x^t , ΔK_y^t – введення в дію основних фондів відповідно виробничої та соціальної сфер;

– коефіцієнт ефективності прикордонної міграції, який, за аналогією до загально прийнятого в соціальній статистиці коефіцієнту ефективності міграції, може бути визначений за формулою:

$$U_8 = \frac{\Delta H_{CBC}^t}{\dot{H}_{CBC}^t + BH_{CBC}^t}, \quad (2)$$

де ΔH_{CBC}^t – сальдо прикордонної міграції;

\dot{H}_{CBC}^t – притік населення з суміжних регіонів прикордоння;

BH_{CBC}^t - відтік населення з регіону до сусідніх прикордонних регіонів інших держав;

– коефіцієнт ефективності прикордонного співробітництва в інвестиційній сфер, який може бути визначений за формулою:

$$U_9 = \frac{(ICBC_x^t + ICBC_y^t) - (IECBC_x^t + IECBC_y^t)}{(ICBC_x^t + ICBC_y^t) + (IECBC_x^t + IECBC_y^t)} \quad (3)$$

де $ICBC_x^t$, $ICBC_y^t$ – інвестиції, які надійшли в межах прикордонного співробітництва, відповідно у виробничій і соціальній сферах;

$IECBC_x^t, IECBC_y^t$ – інвестиції з економіки регіону у суміжні регіони в межах прикордонного співробітництва відповідно у розвиток виробничої і соціальної сфер.

В загальному випадку показники стандартизованих значень показують величину відхилення індикатору від його середньої величини, що склалася в групі прикордонних регіонів досліджуваного мезорегіонального простору в попередні періоди (за декілька років), на одиницю цього середнього значення.

Показник регіональної ефективності прикордонної співпраці (E_j) нами пропонується визначати як середнє арифметичне просте з стандартизованих значень індикаторів соціально-економічного і фінансового розвитку прикордонного регіону. Про ефективну співпрацю, навіть за наявності погіршення певних індикаторів, свідчить одержання позитивної величини загального показника регіональної ефективності прикордонного співробітництва.

Загальну ефективність прикордонного співробітництва для прикордонного мезорегіону в цілому з врахування рівня науково-технічного розвитку його складових пропонується визначати за такою формулою:

$$E_{ПКС} = \frac{\sum_{j=1}^n E_j \cdot \gamma_j}{\sum_{j=1}^n \gamma_j}, \quad (4)$$

де E_j – загальний показник ефективності прикордонного співробітництва j -го регіону у складі єврорегіону;

γ_j – коефіцієнт вагомості рівня науково-технічного розвитку j -го прикордонного регіону;

n – кількість регіонів у складі єврорегіону (прикордонного мезорегіону).

Для вимірювання рівня збалансованості співпраці регіонів у складі єврорегіону в роботі нами запропоновано скористатися аналізом показників середньоквадратичного відхилення та коефіцієнтів варіації отриманих ефектів. З врахуванням загально прийнятої шкали статистичної оцінки варіаційних рядів, на нашу думку, прикордонне співробітництво необхідно вважати: збалансованим, якщо варіація не перевищує 10%; слабо збалансованим, якщо варіація складає 10-20%; відносно незбалансованим, якщо вона більше 20%, але не перевищує 33%; незбалансованим, якщо варіація становить понад 33%.

ВИСНОВКИ

Посилення економічної глобалізації та регіоналізації актуалізує необхідність ефективного управління процесами міжнародного регіонального співробітництва, що здійснюється через прикордонні та транскордонні взаємодії регіонів сусідніх держав. Результати дисертаційного дослідження дозволяють зробити висновки теоретичного, аналітичного та практичного спрямування.

1. Проведено дослідження теоретико-методичних основ і практичного досвіду міжрегіональних взаємин, на основі результатів якого запропоновано роз-

різняти прикордонне та транскордонне співробітництво як якісно відмінні рівні міжнародної міжрегіональної співпраці, що характеризуються різними функціональним наповненням та просторовою зоною охоплення. Для означення просторової локалізації прикордонного співробітництва у складі транскордонного запропоновано вживати термін “прикордонний мезорегіон”, що являє собою територіальну концентрацію з найвищою щільністю соціально-економічних контактів між сусідніми країнами в процесі транскордонного співробітництва.

2. Узагальнено погляди стосовно сутності, значення і місця прикордонного економічного співробітництва в системі прикордонних міжрегіональних зв'язків та побудована впорядкована система напрямів та форм його здійснення з врахуванням взаємозв'язків між ними.

3. Проведено системний аналіз світового досвіду з організації прикордонної співпраці, що дозволило визначити національні проблеми формування мезорегіональних структур і розробити обґрунтовані рекомендації стосовно їх розвитку в північно-східних регіонах України на основі єврорегіональної моделі.

4. Визначено сутність, мету, завдання, принципи і структуру механізму інноваційно-орієнтованого розвитку співробітництва прикордонних регіонів, побудовано принципову модель його функціонування, окреслені основні регулятори, зокрема, програмно-цільовий підхід в плануванні, перехід до комплексних програм інноваційно-технологічного розвитку, моніторинг фінансово-економічного розвитку регіонів, формування транснаціональних, регіональних і локальних інноваційних мереж.

5. Систематизовано фактори інноваційно-орієнтованого розвитку прикордонного співробітництва на основі диференціації їх за рівнями середовища суспільно-територіальної системи прикордонного регіону на параметри макросередовища, внутрішньо-регіональні умови та фактори мікрорівня.

6. Досліджено передумови розвитку прикордонного співробітництва в умовах північно-східних регіонів України. В ході дослідження виявлено порушення збалансованості процесів відтворення в регіонах, що стали прикордонними внаслідок утворення незалежних держав на терені колишнього СРСР. Обґрунтовано необхідність розробки та впровадження дієвих механізмів структурно-інноваційного оновлення відповідних регіональних господарських комплексів, формування інноваційної моделі економіки прикордонних регіонів на основі активізації міжрегіональних взаємин, створення за їх участю прикордонної зони міжнародного трансферу технологій.

7. Розроблено проект єврорегіональної структури інноваційно-орієнтованого мезорегіону, що базується на опрацьованих світовою практикою методиках організаційного оформлення міжрегіонального співробітництва.

8. Розроблено пропозиції щодо формування спільної міжрегіональної системи фінансування прикордонного співробітництва. Запропоновані методичні підходи щодо розподілу спільних фінансових фондів транскордонних регіонів у процесі формування портфеля проектів програми прикордонного співробітництва на основі використання методу динамічного програмування, який забезпечує можливість вибору пропозицій з врахуванням

бюджетних обмежень, територіальних та міжтериторіальних ефектів від їх реалізації та відповідності пріоритетам соціально-економічного розвитку.

9. Розроблено методику визначення частки участі спільного фонду транскордонного регіону в фінансуванні проектів програми співробітництва, яка дозволяє забезпечити ефективний розподіл фінансових ресурсів, стимулювати представників прикордонних територій до внесення на розгляд єврорегіональним органам тих, проектів, що максимально відповідають спільним пріоритетам транскордонного розвитку.

10. Досліджено особливості оцінки ефективності прикордонного співробітництва, запропоновані науково-методичні підходи щодо оцінювання ефективності співробітництва прикордонних регіонів з врахуванням їх вагомості в мезотериторіальній економічній системі, а також щодо оцінки збалансованості міжрегіональних взаємодій і сумісності регіонів у складі єврорегіону, які можуть бути використані для планування, аналізу і регулювання розвитку прикордонних регіонів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Боярко І. М. Особливості єврорегіональної моделі прикордонного співробітництва / І. М. Боярко // Економіка промисловості. – 2002. – № 1. – С. 9 – 13.
2. Єпіфанов А. О. Сумщина в системі транскордонних зв'язків регіонів / А. О. Єпіфанов, М. В. Мінченко, І. М. Боярко // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Транскордонне співробітництво, ринкова інфраструктура та фінансово-інвестиційна діяльність : зб. наук. пр. / НАН України, Інститут регіональних досліджень. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2002. – С. 29 – 36. – (Випуск 6). *Особистий внесок:* проаналізовано результати розвитку транскордонних міжрегіональних економічних взаємодій за участю Сумської області за період 1995 – 2002 р.р., виявлено основні напрями інтенсифікації зовнішньоекономічних зв'язків на прикордонних територіях.
3. Боярко І. М. Інноваційний потенціал регіонів як індикативно-критеріальна складова системи забезпечення інноваційної моделі їх розвитку / І. М. Боярко // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. : у 3 т. / Дніпропетровський національний університет. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2003. – Т. 1. – С. 238 – 250. – (Випуск 183).
4. Боярко І. М. Транскордонна система підтримки та фінансування інноваційних процесів у прикордонних мезорегіонах / І. М. Боярко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. / Українська академія банківської справи Національного банку України. – Суми : ВВП “Мрія-1” ЛТД, УАБС, 2004. – Т. 10. – С. 212-216.
5. Мінченко М. В. Напрямки розвитку прикордонного співробітництва / М. В. Мінченко, О. М. Дутченко, І. М. Боярко // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2004. – Випуск 3 – 4. – С. 68 – 76. – (Серія “Економіка та менеджмент”). *Особистий внесок:* проаналізовано

сучасний стан прикордонного співробітництва в Україні, розглянуто перспективні напрями його розвитку в умовах україно-російського прикордоння (на прикладі Сумської області), зроблено пропозиції щодо формування Системи транскордонної співпраці, створення державного Методичного Центру розвитку транскордонного співробітництва та удосконалення інформаційного забезпечення співпраці.

6. Мінченко М. В. Формування комплексної інтегральної оцінки фінансово-економічного розвитку регіону / М. В. Мінченко, І. М. Волик, І. М. Боярко // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 6. – С. 76 – 85. *Особистий внесок*: досліджено методологічні прийоми формування інтегрального показника рівня розвитку регіонів на основі стандартизованих значень вихідних індикаторів.
7. Боярко І. М. Комплексна оцінка ефективності прикордонного співробітництва / І. М. Боярко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. / Українська академія банківської справи Національного банку України. – Суми: УАБС НБУ, 2005. – Т. 14. – С. 258 – 268.
8. Боярко І. М. Механізм розподілу спільних фондів фінансування програм прикордонного співробітництва / І. М. Боярко // Вісник Української академії банківської справи. – 2006. – № 2. – С. 134 – 139.
9. Боярко І. М. Мотиваційне управління фінансуванням програм прикордонного співробітництва / І. М. Боярко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. / Українська академія банківської справи Національного банку України. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – Т. 19. – С. 316 – 322.
10. Боярко І. М. Теоретико-методологічні засади забезпечення та оцінки ефективності прикордонного співробітництва / І. М. Боярко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : наук. зб. / За ред. І. Г. Ткачук; Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ : Плай, 2004. – С. 38 – 43.

Матеріали наукових конференцій:

11. Мінченко М. В. Деякі аспекти організації інноваційного розвитку прикордонних територій / М. В. Мінченко, І. М. Боярко // Социально-экономические аспекты промышленной политики: теоретические аспекты регионального развития и модели инновационного развития территорий : сб. науч. тр. ; материалы докладов всеукраинской научно-практической конференции (Донецк – Мелекино, 9 – 10 сентября 2002 г.) / НАН Украины, Институт экономики промышленности. – Донецк : [Ин-т экономики промышленности НАН Украины], 2002. – Т. 1 : Современные проблемы социально-экономического развития регионов Украины. – С. 395 – 400. *Особистий внесок*: досліджено напрями налагодження транскордонного співробітництва в науково-технічній та інноваційній сферах на базі формування науково-технічних та виробничо-технологічних коопераційних зв'язків між суб'єктами інноваційної діяльності суміжних прикордонних регіонів.

12. Боярко І. М. Методологічні питання забезпечення ефективності прикордонного співробітництва шляхом оптимізації міжрегіональних зв'язків / І. М. Боярко // Регіон-2003: стратегія оптимального розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (22–25 квітня 2003 р.) / Гол. ред. колегії В. С. Бакіров; Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. – Харків : РВВ Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, 2003. – С. 109 – 111.
13. Боярко І. М. Мікроекономічна складова інноваційно орієнтованого розвитку прикордонного співробітництва / І. М. Боярко, М. Л. Гончарова // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції “Динаміка наукових досліджень 2003” (20 – 27 жовтня 2003 р.) / [Дніпропетровський національний університет]. – Дніпропетровськ ; Київ; Кривий Ріг : [Наука і освіта], 2003. – Т. 27 : Економіка підприємства. – С. 6 – 8.

АНОТАЦІЯ

Боярко І. М. Розвиток інноваційно-орієнтованого прикордонного співробітництва (на прикладі Сумської області). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, Київ, 2008.

В дисертації здійснено теоретико-методологічне узагальнення та наведено вирішення наукового завдання розвитку прикордонного співробітництва в умовах інноваційної моделі функціонування світового господарства. Наукове дослідження базується на ідеї досягнення ефективного інноваційного розвитку суміжних прикордонних регіонів сусідніх держав на основі коопераційної взаємодії мікроревневих суб'єктів господарювання в межах міжрегіональних інноваційних кластерів, загальне координаційне управління якими здійснюється єврорегіональними органами.

Розроблено модель та принципи управління інноваційно-орієнтованим розвитком прикордонного співробітництва. В прикладному напрямі основним результатом роботи є обґрунтування доцільності та виявлення потенційних можливостей активізації такої співпраці в Сумській області.

Розроблені науково-методичні підходи до оцінки ефективності і збалансованості взаємодії прикордонних регіонів, розподілу спільних фондів фінансових ресурсів між проектами співробітництва з врахуванням їх ефективності і відповідності пріоритетним напрямам розвитку, бюджетних обмежень.

Ключові слова: регіон, регіональна економіка, прикордонне співробітництво, інноваційний розвиток, єврорегіональна модель, ефективність.

АННОТАЦИЯ

Боярко И. М. Развитие инновационно-ориентированного приграничного сотрудничества (на примере Сумской области). – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 – развитие производительных сил и

региональная экономика. – Совет по изучению производительных сил Украины НАН Украины, Киев, 2008.

В диссертации на основе проведенных теоретико-методологических исследований решена научная задача обеспечения эффективного развития приграничного сотрудничества в условиях научно-технического прогресса и перехода к инновационной модели функционирования мирового хозяйства.

Научное исследование основано на идее симбиозного соединения существующих в мировой практике организационных форм приграничного сотрудничества – формировании кооперационных взаимодействий отдельных субъектов хозяйствования в системе межрегиональных инновационных кластеров, общее координационное управление которыми осуществляется еврорегиональными органами.

В теоретическом отношении раскрыто сущность основных понятий проблематики приграничного сотрудничества, определена роль приграничного сотрудничества и его инновационно-ориентированной формы в социально-экономическом развитии приграничных регионов. Предложено рассматривать приграничное и трансграничное сотрудничество как качественно отличающиеся друг от друга по функциональному наполнению и пространственному ареалу распространения уровни международных межрегиональных взаимодействий. На основе исторического подхода выявлены и охарактеризованы основные модели и организационные формы приграничного сотрудничества, исследован мировой опыт их реализации. Рассмотрены особенности реализации в регионах Украины различных моделей приграничного сотрудничества, определены перспективные направления их совершенствования.

Изложены основные научно-теоретические и методологические положения развития инновационно-ориентированного приграничного сотрудничества, в частности, раскрыто сущностные составляющие понятия «инновационно-ориентированное развитие приграничного сотрудничества» как комплексной характеристики динамики межрегиональной экономической системы, определены цели, задачи, принципы и построена концептуальная модель управления инновационно-ориентированным развитием приграничного сотрудничества. Проведена систематизация и анализ факторов инновационного развития приграничного сотрудничества на основе их дифференциации на параметры макросреды, внутрирегиональные условия и микроэкономические параметры на примере Сумской области и смежных территорий Российской Федерации.

В методологическом и прикладном отношении разработаны научно-методологические подходы к комплексной оценке эффективности и уровня сбалансированности экономического взаимодействия приграничных регионов на основе обобщения в интегральных показателях системы индикаторов социально-экономического развития регионов в условиях приграничного сотрудничества и использования статистических измерителей вариации. Представлены предложения по мотивационному управлению процессами

распределения общих фондов финансирования проектов приграничного сотрудничества с учетом их эффективности и соответствия приоритетам развития трансграничного пространства, бюджетных ограничений.

В диссертации представлены предложения по улучшению организационно-экономического обеспечения развития инновационно-ориентированного приграничного сотрудничества, основу которых составляют организация инновационно-ориентированного приграничного мезорегиона на базе еврорегиональной модели сотрудничества, формирование мезорегиональной финансово-инвестиционной системы, кластеризация мезорегионального производственного комплекса, совершенствование системы управления приграничными кластерными образованиями, региональными институтами поддержки малого и среднего бизнеса. Структурировано и упорядочено систему методов поддержки кластерных образований в механизме инновационно-ориентированного развития приграничного сотрудничества.

Ключевые слова: регион, региональная экономика, приграничное сотрудничество, инновационное развитие, еврорегиональная модель, эффективность.

SUMMARY

Boyarko I. M. The innovative oriented development of border cooperation (on the the example of Sumy region). – Manuscript.

Dissertation for the scientific degree of Candidate of Economics in specialty 08.00.05 – Development of productive forces and regional economy. – Council for Productive Forces Studying, National Academy of Ukraine, Kyiv, 2008.

In dissertation scientific and methodological approaches and basic directions of boundary collaboration are developed in the conditions of innovative model of world economy functioning.

The model and the principles of managing the innovative oriented development of border cooperation are developed. The factors of the innovative oriented border cooperation development are defined; these factors are complexly analyzed on the example of Sumy region and contiguous territories of Russian Federation cooperation, expedience and potential directions of such cooperation activation are grounded.

The proposals for improving the organizational economic basis of the innovative oriented border cooperation development are given. In particular, the attention is paid to improving the organization of euroregional management structures, managing frontier cluster structures, regional institutes of small and middle business support as elements of forming the innovative model of frontier regions development.

The scientific and methodical approaches to border cooperation efficiency and sustainability evaluation, as well as to distributing the general funds of financial resources between the projects of cooperation taking into account their efficiency, the priority directions of development and budget constraints are worked out.

Keywords: region, regional economy, boundary collaboration, innovative development, euroregional model, efficiency.

